

[bij de foto: G.J. Schutte was van juni 1981 tot februari 2001 Tweede Kamerlid voor het Gereformeerd Politiek Verbond (GPV). Zijn optreden en de standpunten van het GPV zijn in de nationale politiek niet onopgemerkt gebleven [lees verder op pag. 2]

- inauguratie
- Schutte - altijd de moeite waard

Inauguratie

Op DV vrijdag 6 juni as. hoopt George Harinck, directeur van het ADC, te inaugureren aan de Theologische Universiteit te Kampen (Broederweg) als bijzonder hoogleraar geschiedenis. Zijn leeropdracht betreft de geschiedenis van de gereformeerde kerken in de context van het protestantisme. Hij zal zijn inaugurele oratie onder de titel 'Tussen Barmen en Amsterdam' uitspreken in de Burgwalkerk, Burgwal 60 te Kampen. De aanvang van de bijeenkomst is 14.00 uur en ieder die deze plechtigheid wenst bij te wonen, is hartelijk welkom

Dit hoogleraarschap is zowel voor het ADC als voor de universiteit van betekenis. Naast het verzamelen en beheren van archieven en het adviseren van de kerken inzake archiefbeheer, heeft het ADC als derde taak de bevordering van onderzoek op het terrein van zijn collectie. De afgelopen jaren heeft deze derde taak onder meer vorm gekregen in de organisatie van congressen en in het verzorgen van publicaties. Het doel van deze activiteiten was belangstelling te vragen voor historische thema's en zo het onderzoek te stimuleren. Deze opzet heeft goed gewerkt en menig onderzoek is op het ADC gestart of daar begeleid. De onderzoeksactiviteiten die op gang werden gebracht leidden diverse malen tot de wens een proefschrift te schrijven en te promoveren. Omdat het meestal om historici ging, weken zij hiervoor doorgaans uit naar andere universiteiten. De praktijk was dus, dat het onderzoek wel door of met het ADC werd opgestart, maar dat voor de afronding daarvan aan het Centrum werd voorbij gegaan.

Gegeven deze situatie werd het beter geoordeeld de onderzoekstaak van het ADC volwaardig te maken, door er op de een of andere manier het recht tot het verlenen van de doctorsgraad aan te verbinden. Voor de Gereformeerde Kerken en voor de Theologische Universiteit was een dergelijke oplossing eveneens aantrekkelijk. Om te beginnen hebben de kerken het ADC niet ingesteld om voor de universiteiten in den lande leverancier te worden van promovendi en voorts was de Kamper universiteit in verband met accreditatie en wetenschappelijke profilering gebaat bij promoties.

De deputaatschappen van beide instellingen hebben daarop een figuur gevonden, die voor beide instellingen voordelig was, door de huidige directeur van het ADC te benoemen tot bijzonder hoogleraar aan de Theologische Universiteit. Voor de universiteit staat dit bijzonder hoogleraarschap in het bredere kader van het zoeken naar mogelijkheden om specifieke expertise van andere vakgebieden dan de theologie in huis te halen en voor het ADC staat het in het teken van de verdere ontplooiing van de activiteiten van het Centrum als historische instelling op het gebied van de gereformeerde geschiedenis.

[Hoofdartikel]

Schutte - altijd de moeite waard

Op 26 mei wordt in perscentrum Nieuwspoort te Den Haag een bundel opstellen voor oud-GPV-politicus G.J. Schutte gepresenteerd. Zijn vertrek uit de Tweede Kamer in 2001 tijdens een lopende zittingsperiode is min of meer geruisloos verlopen. In dit boek staan bewindslieden, Kamerleden, journalisten en medewerkers nu nadrukkelijk stil bij de persoon en het werk van Schutte.

De titel van het boek, *Altijd de moeite waard*, is ontleend aan een kwalificatie van Schutte door een journalist bij de verkiezing van de politicus van het jaar in 1982. Deze uitspraak weerspiegelt de teneur van de bijdragen van meer dan dertig auteurs. Jan Peter Balkenende roemt Schutte als christelijk politicus. Interessant is daarbij het perspectief dat hij ziet voor CDA en ChristenUnie samen: 'Het is niet de sociale kwestie van de vorige eeuw maar de ethische kwestie van de 21^e eeuw die het politiek debat zal gaan bepalen. (...) Een aantal van de gezamenlijke doelen, waar ook Gert Schutte voor gestreden heeft, kan werkelijkheid worden: de evaluatie van de uitvoering van de Wet Afbreking Zwangerschap, de evaluatie en zonodige aanpassing van de ethische toetsingscommissies in de euthanasiewet, het opstellen van een ethisch toetsingskader voor medische ontwikkelingen'.

Dat de ChristenUnie een kleine partij is, wordt door menigeen niet als een belemmering gezien. Wat te denken van deze constatering van oud-VVD-leider Ed Nijpels: 'Het politieke optreden en de stijl van Schutte heeft toekomstwaarde. Als de voorman van een tweemansfractie kan uitgroeien tot 'staatsrechtelijk geweten' in de Kamer is er ook daarbuiten meer mogelijk, in termen van het aanspreken van een breder kiezerspubliek.' In dit verband is Kars Velings opmerking van belang, dat de staatsrechtelijke belangstelling van Schutte en het GPV meer was dan een persoonlijke voorkeur voor de formele kant van de politiek: 'Respect voor de rechtstaat is essentieel voor een natie. Dit uitgangspunt is ook van belang voor de discussies over de integratie in Nederland van allochtone groepen met een culturele en religieuze identiteit die niet vanzelfsprekend aansluiten bij de hoofdstroming van de Nederlandse samenleving vandaag. Van iedereen, ook van nieuwe Nederlanders, mag en moet respect voor de rechtsstaat worden gevraagd. Dat dit pleidooi ook wordt onderstreept vanuit christelijk-politieke kring, maakt duidelijk dat loyaliteit aan de rechtsstaat niet in strijd hoeft te zijn met een geloofsovertuiging die door een meerderheid niet wordt gedeeld. Ook hier steken de staatsrechtelijke verhoudingen nauw, omdat vrijheid en gebondenheid van gemeenschappen secuur moeten worden afgebakend. Schutte heeft bijvoorbeeld de vrijheid van godsdienst scherp verdedigd tegenover actiegroepen en ook tegenover politici die de 'heersende moraal' al te gemakkelijk vereenzelvigden met de grondslagen van de rechtsstaat en geneigd waren inbreuk te maken op de rechten van bij voorbeeld religieuze gemeenschappen.'

Burke Stichting-directeur Bart-Jan Spruyt herinnert vanwege deze kwestie aan de brief van Schutte aan de Tweede Kamer bij zijn vertrek in februari 2001: 'Nederland is een land van minderheden, zei hij in die brief, en een parlementaire democratie dient ervoor te zorgen dat al die minderheden (zelfs een hele kleine zoals 'die paar GPV-ers') met elkaar in debat komen en belangen afwegen - zonder dat het resultaat van die discussie ertoe leidt dat een meerderheid over de gewetens van een minderheid gaat heersen of haar in haar vrijheden beknot. De kunst om met minderheden rekening te houden en een tirannie van de meerderheid te voorkomen, is de essentie van democratie, naar een geestverwant als A.Th. van Deursen ook telkens heeft beklemtoond. Het spel van regels, verhoudingen en preciaire evenwichten dat een goed functionerende democratie kenmerkt, was bij Schutte wel in goede handen.'

Voor het ADC was er een bijzondere aanleiding uitvoeriger aandacht te besteden aan de twintigjarige parlementaire loopbaan van Schutte. Na de fusie van het GPV en de RPF in de ChristenUnie verwierf het ADC het archief van het GPV. Dit archief ligt gereed voor onderzoekers. De geschiedenis van kleinere partijen als de Christen-Democratische Unie, de Communistische Partij in Nederland, de Evangelische Volkspartij en de vooroorlogse geschiedenis van de SGP is beschreven, aan de geschiedenis van de Boerenpartij wordt gewerkt en aan kleine partijen in het interbellum is recentelijk een monografie gewijd, *Gratis vissen in het Vondelpark*.?? Nu de geschiedenis van het GPV is afgesloten is er alle aanleiding de geschiedenis ervan te boek te stellen. In genoemde monografie komt ook de betekenis van

kleine partijen aan de orde bij het vormgeven van de samenleving, evenals – zoals hierboven aangegeven - in de bundel voor Schutte. Bovendien betreft het hier niet een eendagsvlieg, maar een partij met een geschiedenis van meer dan een halve eeuw met een consistente gereformeerde boodschap, markante vertegenwoordigers, en met een nationaal gerichte politiek. Tevens is de partij een belangrijk aspect geweest van de vrijgemaakt-gereformeerde wereld. Dat het GPV een prachtig onderzoeksonderwerp is, wordt nog eens onderstreept door de waardering voor deze partij en zijn vertegenwoordigers die spreekt uit de bundel *Altijd de moeite waard*. Het wachten is op de onderzoeker die het onderwerp aandurft.

RPF-archief

Alles of niets

Op de dag van de inauguratie van de directeur van het ADC als bijzonder hoogleraar aan de Theologische Universiteit (zie elders in dit nummer), verschijnt ook het zesde deel in de AD Chartas-reeks van het Centrum: *Alles of niets. Opstellen over K. Schilder*.

Deze bundel vindt zijn aanleiding in het feit dat het op 23 maart 2002 een halve eeuw geleden was dat prof. dr. K. Schilder (1890-1952) overleed. De Prof. Dr. K. Schilder Stichting en de Theologische Universiteit te Kampen (Broederweg) hebben het passeren van deze datum aangegrepen om in het voorjaar van 2002 aan genoemde onderwijsinstelling gezamenlijk een cursus postacademisch onderwijs te organiseren onder de titel ‘Schilder opnieuw bezien’. Hieraan werkten verschillende docenten van binnen en buiten deze universiteit mee. Een aantal van de artikelen uit deze bundel is gebaseerd op de collegestof voor deze cursus. Het ADC, dat het archief van prof. Schilder bewaart, heeft daarnaast nog enkele andere auteurs tot medewerking aan deze bundel bereid gevonden.

Willem Ouweneel neemt Schilders eerste brochure – over de darbisten – onder de loep, W. van 't Spijker behandelt het beeld dat Schilders in zijn dissertatie geeft van Calvijn, Jan Smelik geeft een overzicht van Schilders gedachten over de liturgie en het kerklied, George Harinck vraagt zich af hoe Schilder in Erlangen de opkomst en het aantreden van Hitler heeft beleefd, Teunard van der Linden bekijkt het bekende debat tussen O. Noordmans en Schilder uit 1935 vanuit het perspectief van de hervormde theoloog en de Amerikaan Richard Mouw bespreekt de betekenis van Schilders boek *Christus en cultuur* voor actuele Amerikaanse debatten over christelijke culturele betrokkenheid.

De titel van dit AD Chartas-deel verwijst naar Schilders levenshouding en theologie, die nauw verband hield met de tijd waarin hij leefde. Zijn levensjaren omspannen een tijdperk dat algemeen als de crisis van de Europese cultuur wordt aangemerkt: Schilder heeft oorlogen meegemaakt, die niet alleen macht of grondgebied tot inzet hadden. Zowel de Eerste als de Tweede Wereldoorlog zijn gekenschetst als een religiestrijd, want ze hadden de grondslagen van de cultuur tot inzet. Schilder was intensief betrokken bij dit conflict en reageerde er op in zijn theologie en journalistiek. Wat hem betreft ging het in het tijdperk dat hij beleefde in volle ernst om alles of om niets. Beslissingen waren radicaal en keuzen onherroepelijk. Temidden van deze wervelstorm in de westerse cultuur poogde hij op unieke wijze de gereformeerde theologie tot gelding te brengen.